

**OLLI-PEKKA VAINIO &
LAURI KEMPPAINEN
(TOIM.)**

**Modernin teologian
suuntauksia. Helsinki:
Kirjapaja 2014. 278 s.**

Suomenkielisen tietokirjallisuuden julkaiseminen on tärkeää niin suuren yleisön kuin opiskelijoiden kannalta. Varsinkin kansainvälisten suuntauksien ja keskustelujen laaja-alaisuus ja monimuotoisuus eivät ole välttämättä tuttuja suomalaisille. Näiden keskustelujen saattaminen kotimaisen lukijan ulottuville on paitsi tärkeää myös vaativaa. Aiheet pitää tuntea erittäin hyvin.

Modernin teologian suuntauksien kymmenen kirjoittajan joukkoon lukeutuu niin pidemmälle edenneitä tutkijoita kuin tutkijakoulutettavia. Lajityyppinä artikkelikokoelma vaatii toimittajilta selkeän ohjaavan käden ja mielellään sen, että kirjoittajat lukevat toistensa tekstit ja keskustelevat niistä ennen julkaisua. Muuten vaarana on epätasaisuus ja yhdistävän punaisen langan katoaminen.

Oppikirjamaiseen muotoon kirjoitettu *Modernin teologian suuntauksia* näyttää olevan suunnattu erityisesti opiskelijoille. Jonkin ilmiön tai suuntauksen kuvaaminen on haasteellista, koska opiskelijalta ei voi edellyttää samaa perusasioiden tuntemusta kuin alan tutkijoilta. Myös tutkimuseettiset kysymykset nousevat tärkeiksi: Kuinka todennukaisen ja monipuolisen kuvan teksti antaa jostakin ilmiöstä? Erottuuko mielipide asiantunteuksesta?

Modernin teologian suuntauksia -teos on tässä mielessä epätasainen. Osa artikkeleista täyttää tehtävänsä loistavasti, ja ne palvelevat sekä opiskelijoita että laajempaa lukijakuntaa. Osa sen sijaan on joko varsin vaikeaa kieltä tai ei täytä objektiivisen asiantuntemuksen tunnusmerkkejä. Oppikirjoja ja artikkelikokoelmia itsekin toimittaneena

arvioni on, että *Modernin teologian suuntauksia* ei näistä syistä kokonaisuutena sovi oppikirjaksi.

Takakannen väite, että kirjoittajina on alansa parhaita asiantuntijoita, on kyseenalainen. Tällä en halua alleviivata esimerkiksi tutkijanuran lyhyttä, koska on sinänsä kannatettavaa, että uransa eri vaiheissa olevat tutkijat kirjoittavat yhdessä. Asiantuntemus kirjassa on kuitenkin varsin vaihtelevaa.

Oman kirjoittajaposition avaaminen olisi ollut suotavaa. Asiantunteva lukija huomaa erilaisia uskonnollisia ja tieteellisiä näkökulmaisuuksia, joiden havaitseminen on opiskelijalle ja suurelle yleisölle vaikeaa. On tutkimuseettisesti tärkeää, että näistä näkökulmaisuuksista ollaan avoimia silloin kun ne vaikuttavat tulkintaan. Muuten lukijan on vaikea hahmottaa milloin kirjoittaja puhuu asiantuntijana, milloin henkilökohtaisen mielipiteen pohjalta. Tämä ongelma koskee joitakin kirjan kirjoittajia.

Kirjan jonkinlaisena punaisen lankana esitetään postliberalismi ("teologia modernismin jälkeen"), jonka Olli-Pekka Vainio alussa esittelee omassa luvussaan. Jonkin nimeäminen postliberalismiksi edellyttää sen selkiyttämistä, mihin nähden jokin on *post* – ja miten se suhteutuu jonkin alan, tässä tapauksessa teologiaan, historiaan, opinkehitykseen ja nykytilanteeseen. "Ojentautuminen klassisen kristinuskon suuntaan" ei riitä, ellei samalla selkeästi määritellä, miten kirjoittaja klassisen kristinuskon käsittää. On selvää, että sillä voi tarkoittaa eri asioita.

Missään post-ilmiössä ei ole kyse vain ajallisesta jatkumosta ja sen katkoksisista. Kun kirjoittaa myös uskonnollisesti määrittävällä kentällä, on tärkeää olla avoin siitä, mihin oma itseymmärrys suuntautuu ja sijoittuu. Osa kirjan esittelemistä suuntauksista ei myöskään kovin hyvin asetu postliberalismiksi määritellyn ajattelutavan haarukkaan, kuten ekoteologia, trinitaarinen teologia tai feministiteologia. Kirjoittajan positio voi toki olla postliberalismis-

sa, mutta se on eri asia kuin kuvauksen kohteena oleva ilmiö.

Osa kirjan alkupuolen uskonnonfilosofisesti painottuneista artikkeleista on melko vaikeaa luettavaa. Joissakin niistä – kuten Rope Kojosen luonnollista teologiaa koskevassa artikkelissa – edellä mainitsemani ongelma näkyy esimerkiksi sellaisissa väitteissä kuin "prosessiteologia poikkeaa monessa kohden perinteisestä kristillisestä jumalakäsityksestä". Jos ei avata, mikä tämä perinteinen kristillinen jumalakäsitys on ja miten koko teologian historia jossakin mielessä rakentuu sen pohdinnalle, jää kommentti pinnalliseksi. Olennainen kysymys olisi pohtia paitsi sitä, mikä mielletään "perinteiseksi", myös sitä, mitä mahdollinen "poikkeaminen" merkitsee.

Esimerkiksi prosessiteologian kohdalla kiinnostava ja olennainen liittymäkohta on klassisen kristillisen spiritualiteetin ja mystiikan teologia, erityisesti apofaattinen teologia, ja sen jumalakäsitys ja -puhe. Kysymys katkoksesta tai poikkeamisesta näyttäytyy silloin varsin eri tavoin. Pelkkä toteamus poikkeamasta ei auta ymmärtämään perinteiseksi mielletyn kristinuskon ja teologian monimuotoisuutta. Kaikki uudet teologiset suuntauksukset keskustelevat perinteen kanssa, liittyen siihen, poiketen siitä, tulkiten sitä uudelleen.

Kirjan parasta antia ovat Jyri Komulaisen artikkeli uskontoteologiasta, Panu Pihkalan artikkeli ekoteologiasta ja Ville Päivänsalon artikkeli poliittisesta teologiasta. Niille on yhteistä selkeä, monipuolinen ja asiantunteva aiheen esittely, jota ei kehystetä perustelemattomilla kannanotoilla. Nämä artikkelit toimivat hyvin myös oppimateriaalina. Lukija saa uskottavan ja monipuolisen, selkeästi kirjoitetun tiiviin esityksen aiheesta. Kaikki myös käsittelevät aihettaan historiallisesti: mistä kyseinen suuntaus sai alkunsa, mitä eri painotuksia siinä on, miten se on muuttunut ja missä ollaan nyt. Kriittisenä huomautuksena voisi sanoa sen, että koska kirjassa ei ole erillis-

tä lukua vapautuksen teologiasta, sitä koskeva väite marxilaisuuden voimakkaasta vaikutuksesta näyttäytyy asiantuntemattomana.

Myös Veli-Matti Kärkkäisen artikkeli trinitaarista teologiasta ja Lauri Kemppaisen artikkeli radikaalista ortodoksiasta ovat valaisevia. Tosin trinitaarisen teologian pitäminen teologian uutena suuntauksena ekoteologian tai poliittisen teologian tavoin tuntuu hiukan oudolta. Kemppaisen artikkelin kieli on puolestaan paikoin vaikeaa, mikä voi johtua radikaali ortodoksia -liikkeen kirjoittajien viljelemästä aika kryptisestä kielestä. Suuntauksen jännitteistä ja eklektistä suhdetta postmodernismiin olisi voinut käsitellä enemmän. On kiitettävää, että artikkelissa käsitellään lyhyesti myös suuntausta kohtaan esitettyä kritiikkiä, joskin globaalin etelän teologioiden esittämiä kriittisiä huomioita ei esitellä. Radikaalin ortodoksian eräät edustajat ovat olleet varsin kielteisiä vapautuksen teologioita kohtaan. Niille radikaalin ortodoksian "uuden kristikunnan" rakentaminen muistuttaa kolonialismin perinnöstä ja kirkon usein ongelmallisen suhteesta yhteiskuntaan.

Kemppaisenkin lukua vaivaa stament-tyyppinen väitteiden esittäminen, kuten "radikaali ortodoksia esittää kristillisen partisipatorisen ontologian vastavoimana (post)modernille nihilisimille." Väite on paitsi vaikea, myös moniselitteinen. Siitä käy ilmi radikaalin ortodoksian ristiriitainen suhde "postmoderniin", josta se ammentaa ja jota se toisaalta tulkitsee kyseenalaisilla tavoilla, esimerkiksi liittämällä yhteen nihilismin ja postmodernin. Mielestäni tämä on kliseinen ja pinnallinen tapa ymmärtää postmoderni. Universalisoivien selitysmallien kyseenalaistuminen on tehnyt tilaa erilaisista partikulaareista konteksteista nouseville todellisuuden tulkinnoille, myös uskonnollisille.

Vapautuksen teologiaa koskeva luku olisi ollut paikallaan kirjassa, joka esittelee modernin teologian

suuntauksia. Yhtäältä paavi Fransiskusun valinta paaviksi on herättänyt kysymyksen vapautuksen teologian merkityksestä ja vaikutuksesta katolisessa kirkossa. Toisaalta vapautuksen teologian nykymuodot keskustelevat kirjassa esitettyjen muiden suuntausten, kuten eko- ja feministiteologian kanssa. Globaali perspektiivi tulee kirjassa parhaiten esiin Jyri Komulaisen luvussa. Muuten "suuntaukset" käsitellään painottuen angloamerikkalaiseen ja globaalin pohjoisen todellisuuteen, mikä ei vastaa tämän päivän teologista monimuotoisuutta.

Kiinnitän lopuksi huomiota kirjan ongelmallisimpaan artikkeliin, joka on Soili Haverisen varsin värittynyt tulkinta feministiteologiasta. Ensinnäkin on ongelmallista, että feministiteologian asiantuntijana esiintyy henkilö, joka on vuosia julkisuudessa – uskonnollisin perustein – vastustanut ilmiötä, esimerkiksi kirjoittamalla, että feministiteologian "lopullisena tavoitteena on kirkon itsensä hajottaminen" ja "feministinen teologia on astunut hyllyvälle suolle, johon oppoavat lopulta sen keskeisimmät ihanteet: ihmisarvo ja tasa-arvo".

Lähtökohta esittelylle ei siis ole objektiivinen, mikä johtaa feministiteologian redusoimiseen sekulaarin feminismiin ulottuvuudeksi ja kristinuskon vastaiseksi. Juuri Haverisen artikkelin kohdalla kysymys tutkijan positiosta on myös tutkimuseettinen. Artikkelin ei anna asianmukaista kuvaa feministiteologian kehityksestä, eri suuntauksista tai sen suhteesta sekulaariin feminismiin. "Feminismin kolme aaltoa" on yksi tapa esittää naisliikkeen historia, mutta se jättää huomiotta uskonnollisen feminismin ja feministiteologian oman historian. Kirkot, uskonnolliset yhteisöt ja ekumeeninen liike sekä uskonnosta ammentava feminismi, feministiteologian tärkein kasvupohja, eivät saa artikkelissa mitään huomiota.

Haverisen käsitys kansainvälisestä feministiteologiasta ja sukupuuo-

lentutkimuksesta on puutteellista. Ainakin kaksi väitettä on täysin perustelemattomia ja tuulesta temmattuja: marxilaisuuden vaikutus feministiteologiaan ja protestanttisen feministiteologian suurempi "radikaalius", mitä kirjoittaja sillä tarkoittaa. Artikkelissa esitetään joistakin tutkijoista (Fiorenza ja Jantzen) paikkansapitämättömiä väitteitä. Ilmeisesti Haverinen ei tunne edes suomalaista feministiteologiaa koskevaa tutkimusta, koska kirjallisuusluettelosta puuttuvat kaikki keskeiset alan tutkimukset.

Toimittajien (ja kustantajan) vastuulla on valita kirjoittajat. Minkään muun artikkelin kohdalla "asiantuntijaksi" ei ole valittu esiteltävän ilmiön aktiivista ja julkista vastustajaa. Samalla logiikalla radikaalia ortodoksiaa, ekoteologiaa tai filosofista teologiaa esittelemään olisi pitänyt etsiä tutkija, joka on päättänyt jo etukäteen vastustaa koko asiaa. Myös feministiteologian esittelystä olisi ollut syytä pitäytyä todennettaviin tosiasioihin ja perusteltuihin arvioihin. Teologinen tutkimus ei ole todellisuuden tulkitsemista ahtaan uskonnollisen linssin läpi.

Epätasaisuus on kirjan suurin ongelma. Asiantuntevat ja objektiiviset artikkelit ovat samojen kansien sisällä Haverisen tekstin kaltaisten mielipidekirjoitusten kanssa. Se on valitettavaa, sillä suomenkielisiä yleisesityksiä modernista teologiasta ei ole paljon. Omaa uskonnollista ja muuta sidonnaisuutta ei tarvitse kieltää, mutta on olennaista tuoda se esiin varsinkin silloin, kun se värittää kaikkea tulkintaa. Tutkijan olennainen perustaito on ymmärtää ero ilmiön kuvaamisen ja sen normatiivisen arvioinnin välillä. Vain siltä pohjalta kritiikki on uskottavaa.

ELINA VUOLA
PROF., HELSINKI